

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

H. Smit, Barendrecht

DE HERE IS GOD!

Psalm 100 : 3a

„Erkent, dat de HERE God is...”

Oneindigheid tegenover verbondenheid?

Niet zo lang geleden was er voor de TV een interview met een Engelse professor in de Astronomie. Zijn lichamelijke conditie was verschrikkelijk.

Hij was zozeer verlamd, dat hij in een rolstoel moest zitten. Die rolstoel was van een ingenieuze apparatuur voorzien. Die apparatuur moest het zelfs mogelijk maken de professor te verstaan, want hoorbaar spreken kon hij niet meer. Maar zijn brein stond in een buitengewone tegenstelling tot zijn machteloze lichaam. Over sterren en melkwegen en „zwarte gaten” wist hij zo veel te zeggen en uit te denken, dat zijn bewonderaars hem maar met één man wisten te vergelijken, met Albert Einstein.

Aan de professor werd gevraagd, wat hij dacht van het bestaan van God. Hij zei, dat hij in ieder geval niet kon geloven, dat er een God zou zijn, die met de mens werkelijk in contact kon treden. Een dergelijke neerbuiging van God naar de mens toe kon hij niet aannemen! Bij het woord „God” dacht hij kennelijk aan „iets” achter of in de oneindigheden van kracht en van gewicht, welke hij in het heelal tegenwoordig wist, „iets” achter of in de oneindige diepten en hoogten en snelheden, die hij met zoveel intellect wist te overdenken. En hij was er zeker van, dat dat „iets” nooit kon worden gedacht in een persoonlijke verhouding met die kleine mens die hier op aarde rondloopt! De „God”

van de professor was in ieder geval een god zonder gelaat, een god zonder oog voor ons, een god zonder verbond met ons. De oneindigheden van het heelal dreven voor de professor elke gedachte aan een verbond met die kleine mens uit!

De hartstocht van de dichter

Wat blijkt dan ineens die oude psalm modern te zijn! Iets dat je telkens weer ontdekt in het Woord van God! Het spreekt voor onze tijd! Natuurlijk, de dichter heeft het allereerst tegen zijn tijdgenoten. En die hadden ook allemaal – niet alleen binnen Israël maar ook daarbuiten – een concrete gedachte over het woord „God”. Ook voor hen was dat woord verbonden aan oneindige macht en kracht, aan oneindige hoogte en diepte, aan oneindige verhevenheid boven de kleine mens! En we moeten goed zien, dat de dichter hun deze gedachte helemaal niet wil afnemen. Alleen maar, aan Wie geven ze nu de eer van die oneindige macht? Hier zijn er, die deze eer geven aan de Baäls; daar zijn er, die het goddelijke toekennen aan Marduk; ginds zijn er, die Amon-Re met de eer-van-God-en-van-het-goddelijke begiftigen. En het ellendige is, dat die dienaars van de afgoden ook in Israël telkens weer volgelingen hebben gevonden!

Met grote kracht en hartstocht zegt nu de dichter, dat al de eer, die in het woord „God” besloten ligt, moet worden toegekend aan de HERE, aan de God van Israël, aan Hem die zijn

Inhoud

- 321 Drs H. Smit,
De HERE is God!
- 322 Drs H. Algra,
Kind en geloof
5. Kind en kerkdienst
- 323 Ds J. Kranenburg,
Pastorale Notities
- 324 D. W. L. Milo,
Henoch,
over de zondeval
- 325 Mr. dr. J. Meulink
De laatste vijand
- 326 Nieuwe boeken

heerlijke tegenwoordigheid heeft geopenbaard, toen Hij zijn volk uit Egypte leidde!

Niet aan de Baäls, de grillige goden van storm en onweer en regen. Niet aan Marduk, de babylonische oppergeweldenaar. Niet aan Amon-Re, de onbereikbare en ongenaakbare god-van-de-zon. Ook niet aan het wonderlijke stelsel en de wonderlijke structuur van het heelal. Neen, aan de HERE! Aan de God en Verlosser van Israël. Aan de God van het Verbond!

God van Verbondenheid!

Tot Mozes zegt de HERE: „Daarom ben Ik nedergehaald om hen (Israël) uit de macht der Egyptenaren te redden”. En na al die grote verlossingswerken klinkt zijn stem: „Ik ben de HERE, uw God, die u uit het land Egypte; uit het diensthuis, geleid heb” (Ex. 3 : 8, 20 : 2). De God van het Verbond. De God van de genade. Denk aan het bloed van het Paaslam. Hij is echt gekomen. In zijn Naam kwam Hij tot zijn volk. En in die Naam kan het volk komen tot Hem:

„... dit is mijn naam voor eeuwig en zo wil Ik aangeroepen worden van geslacht tot geslacht” (Ex. 3 : 15).

Alle volken hadden heus wel het besef van een oneindige macht. Zoals de moderne professor dat besef ook had op een indrukwekkende wijze. Maar die volkeren kenden het verbond niet. Zij waren altijd bezig de gemeenschap met hun goden zelf te veroveren – denk aan de beelden, aan de bezweringen, aan de magie. En de professor verwierp elke gedachte aan een verbond. Dat kon niet! Je kunt die oneindigheid niet koppelen aan de kleine mens!

Maar de dichter zegt in de oude en in de nieuwe tijd: „Erkent dat de HERE God is en dat je alle eer van dat woord „God” alleen maar aan de HERE moogt toekennen”. Aan onze God. Aan Hem die gekomen is en zich heeft geopenbaard. Aan Hem die ons tot aanroepen en tot leven in het verbond geroepen heeft. Aan Hem, die we nu mogen kennen als de God en Vader van onze Here Jezus Christus, als de God van onze doop! Zijn ge-laat... in gunst tot ons gewend!

Wat kan een supergeleerde toch he-las dwaas zijn. Hij kan de oneindig-heid niet koppelen aan een nietig mens! Is die oneindigheid daar dan toch te... beperkt, te eindig voor? Onze God doorbreekt alle gedach-tenspinsels. Hij heeft werkelijk alle macht. Maar Hij heeft naar ons omgezien!

Wat zegt gij, Israël:

God kent mij niet,
mijn rechtzaak gaat aan Hem voorbij?
Der eeuwigheden Heer is Hij,
de hele schepping is zijn rijksgedebiet.
Maar aller heem'len orde
doet Hem niet moede worden
om voor u in te staan.
Hebt gij het niet gehoord?
Weet gij het niet? Het woord
zal altijd met u gaan.

(Liedboek Gez. 30 : 6; bewerking van Jesaja 40 : 12-31).

Ontvangen boeken

Jildert A. de Boer, Honger naar meer geestelijk leven – een oproep aan christenen die oprecht willen zijn. 55 blz., f7,- ISBN. Uitg. J. A. de Boer, Harderwijk. Te verkrijgen door overmaking van f8,75 op girorek. 2582999 t.n.v. De Boer, Harderwijk.

Elisabethbode, kerstnummer 1988. 140 cent ISBN. Uitg. St. Elisabethbode, Postbus 100, 7240 AL Lochem. (bij afname van meer dan 5 ex. korting).

H. Algra, Den Helder

Kind en geloof

5. Kind en kerkdienst

De vraag of kinderen op een speciale manier bij de kerkdienst betrokken moeten worden, wordt in veel Nederlands Gereformeerde Kerken regelmatig aan de orde gesteld. Wie zijn oor te luisteren legt in de gemeenten krijgt heel verschillende antwoorden te horen.

Friezen in Brabant

In een radioprogramma vergeleek Prof. dr. W. ter Horst onlangs de geloofsoverdracht met de wijze waarop een kind de taal leert. Vroeger kon deze overdracht vergeleken worden met de situatie van een fries kind dat in Friesland opgroeide. Het kind nam vanzelf van jongsaf aan de friese taal over; niet alleen de ouders spraken fries, ook de burens, ooms en tantes, de vriendjes. De huidige tijd kan vergeleken worden met de positie van een fries gezin in Brabant. Het is niet voldoende dat de ouders fries tegen elkaar spreken. Als die ouders willen dat hun kind ook de friese taal (aktief) machtig wordt, zullen ze dat kind doelbewust moeten trainen in het leren van die taal.

Zo is het – aldus Prof. Ter Horst – ook met de overdracht van het geloof in onze tijd; alle mogelijkheden moeten doelbewust gebruikt worden om kinderen te leren wat het geloof in het leven betekent.

Kerkdienst steeds belangrijker

In de westerse gesekulariseerde wereld dringt de betekenis van het geloof nauwelijks meer door. Kinderen komen veel minder dan vroeger in aanraking met andere mensen voor wie het geloof richting geeft aan het leven. Doordat andere meer (toevallige) vormen van geloofsoverdracht (de burens, andere familie, vriendjes uit de buurt) zijn weggevallen komt de nadruk bij de geloofs-overdracht steeds meer te liggen bij het gezin, positief-christelijk onderwijs en de kerkelijke activiteiten. Eigenlijk kan men zeggen dat de kerkdienst (naar verhouding; vergeleken met vroeger) ook steeds belangrijker wordt: een plaats waar christenen, jong en oud, elkaar kunnen ontmoeten.

De Reformatie

In de bundel 'In de kerk – uit de kerk' geeft dr. W. Verboom een schets van de positie van jongeren in de vroege reformatische kerken.

De Reformatie is de tijd geweest van de herontdekking van het kind in de kerk. Zowel Luther als Calvijn bepleitten speciale aandacht vanuit de kerk voor de jongeren en zetten zich ook in voor het schrijven van speciale leerboeken voor de jeugd. Uit deze leerboeken werd o.a. op school onderwezen. In de

reformatische kerken was de speciale aandacht voor kinderen en jongeren mede geworteld in de leer van het verbond: jong en oud zijn samen in dat verbond opgenomen.

De voorgaande gegevens toepassend kan als konklusie worden getrokken dat aandacht voor de kinderen past binnen de reformatische traditie. De vraag is welke consequenties we – juist in deze tijd – verbinden aan de leer van het verbond, waarbij ook de kinderen helemaal bij de gemeente horen.

Kinderen apart

In veel kerken bezoeken kinderen aparte 'kindernevendiensten'. Vaak (maar niet altijd) maken de kinderen een klein gedeelte van de dienst mee en gaan dan – als de dominee met de preek begint – naar een aparte ruimte. Meestal verlaten de jonge kinderen de kerkzaal; toch komt het ook voor dat er voor jongeren van ongeveer 15 jaar 'kinderkerk' wordt gehouden. Opvallend is dat er in kerken waar al langer sprake is van het scheiden van jong en (oud)er tijdens de preek sprake is van een tegenbeweging. Er gaan ook stemmen op die weer integratie tijdens de kerkdienst bepleiten.

Kinderen in de kerkdienst

Voor al in de kerken aan de 'rechterflank' van de reformatische gezindte' is het gebruikelijk dat de kinderen met hun ouders de (hele) kerkdienst bezoeken.

Men zou dit kunnen zien als een logisch gevolg van de leer van het verbond: de kinderen horen er gewoon bij.

De vraag of tijdens de kerkdienst speciaal aandacht moet worden besteed aan de kinderen blijkt in onze kerken nogal eens polariserend te werken (dit geldt ook voor vragen rond de kindernevendienst). Er ontstaan dan felle discussies. Voorstanders van speciale aandacht voor kinderen beweren dat het geen wonder is dat de kerken leeglopen, immers: de jeugd wordt niet aangesproken. Tegenstanders beweren precies het tegenovergestelde: vroeger besteedde men geen aandacht aan de jeugd en ging iedereen naar de kerk; tegenwoordig lopen de kerken juist leeg vanwege die ('verwennende') aandacht voor jongeren. Men kan zich afvragen of in deze discussies de nadruk niet te gemakkelijk verschuift naar menselijke factoren.

Apart, maar ook samen...

Wie kinderen op jonge leeftijd een goede gewoonte aanleert, heeft een goede start gemaakt. Het bezoeken van de kerkdienst is zo'n goede gewoonte. Het is – zo werd eerder opgemerkt – zelfs een belangrijker gewoonte geworden dan (b.v.) een halve eeuw geleden. Kinderen moeten al op jonge leeftijd wennen aan het ritme van de kerkgang. Wanneer ouders hier zelf slordig in zijn en daarmee in feite aangeven andere zaken belangrijker te vinden, is het geen wonder dat kinderen op den duur helemaal niet meer het ritme van de kerkgang overnemen.

Kindernevendiensten kunnen als nadeel hebben dat kinderen niet voldoende het ritme van de 'gewone' kerkdienst op kunnen pakken. Helaas moet worden opgemerkt dat sommige gezinnen alleen naar de kerk gaan als er 'iets is voor de kinderen'. Is dat niet het geval, dan blijven ook de ouders weg. Op die manier wennen kinderen nooit aan de 'gewone' kerkdienst en gaan ze denken dat 'zoiets' niet voor hen bestemd is. Soms verdwijnen ze zelfs door de achterdeur van de kerk: ze gingen trouw tot hun 16e jaar naar de kindernevendienst maar hebben zelden of nooit een 'normale' kerkdienst bijgewoond.

De 'kinderkerk' als zodanig behoeft niet te worden afgewezen. Deze aparte diensten kunnen passen in het proces van de (in deze tijd broodnodige) bewuste geloofsoverdracht. Kinderen moeten echter ook (zeker als ze al wat ouder zijn) de 'normale' kerkdienst leren bijwonen; de 'kinderkerk' mag nooit volledig de (andere) erediensten vervangen.

Preken: voor wie?

Hoewel de 'kinderkerk' een plaats kan hebben in de zondagse eredienst illustreert de gezamenlijke kerkdienst met jong en oud veel beter datgene wat ook de Reformatoren wilden benadrukken: jongeren én ouderen horen er in de gemeente van Christus helemaal bij. Toch roept deze uitspraak ook vragen op. Zo luisteren veel ouders onwillekeurig (ook) met de oren van hun kinderen en vragen zich bezorgd af 'wat er over komt'. Is de dienst alleen voor 'boven de 18' en zitten de kinderen 'er maar wat bij'?

Anderzijds blijkt het vaak moeilijk te zijn om een goede manier te vinden waarop de kinderen kunnen worden aangesproken in de kerkdienst. Onze kerken hebben weinig traditie opgebouwd in het (s)preken voor kinderen, de preekstoel is (didaktisch gezien) vaak een onding (hoog en op grote afstand van de gemeente), er zitten kinderen van heel verschillende leeftijd in de kerk.

Bovendien leidt het speciaal aandacht geven aan kinderen soms tot weerstand vanuit de gemeente. Kortom: niet alleen ouders maken zich zorgen, ook de voorganger heeft zijn vragen.

Sámen!

Christenen vormen in veel plaatsen in Nederland een minderheid. Daarom moet gezocht worden naar nieuwe wegen om het geloof op kinderen over te dragen. Liepen Luther en Calvijn in hun tijd vóór bij het denken over mogelijkheden om kinderen te leren wat het geloof betekent, in onze tijd zijn het vaak juist de media die heel gericht proberen kinderen op hun nivo te beïnvloeden. Daarom is het van belang om te kijken welke mogelijkheden de kerkdienst in onze tijd biedt om het geloof op kinderen over te dragen. Dit geldt zeker voor jonge kinderen, want de basis van het geloof wordt al voor het twaalfde jaar gelegd, terwijl het catechetisch onderwijs van de kerk dan vaak pas begint.

De vraag welke mogelijkheden er binnen de kerkdienst zijn laten we hier overigens verder rusten.

Toch moeten we in dit verband uitkijken voor overdrijving, alsof een kerkdienst alleen zinvol voor kinderen zou

zijn als er speciaal voor hen gepreekt wordt. Kinderen kunnen soms – zonder dat de woorden precies begrepen worden – de betekenis van bepaalde gedeelten uit de preek overnemen. Ze kunnen ook enthousiast reageren als er een lied wordt gezongen dat zij kennen, als er gebeden wordt voor een onderwerp dat hen ter harte gaat, als de dominee hen een knipoog geeft.

Een ander gevaar is dat er gedacht wordt dat de overdracht van het geloof op zondag alleen van de kerkdienst afhankelijk is. Uit een onderzoek van het Nederlands Dagblad kwam naar voren dat er slechts in 2 van de 30 vrijgemaakt gereformeerde gezinnen thuis met de kinderen over de preek werd gesproken (antwoord van 10-jarige kinderen). „In de meeste gezinnen wordt er op zondag niet met de kinderen over de preek gesproken. Er wordt zeker niet bewust tijd voor uitgetrokken” (Nederlands Dagblad, 28 september 1985). Deze cijfers zullen in onze kerken niet veel anders liggen.

J. Kranenburg, Rolde

Pastorale Notities

De dominee als 'angstig bezit' (2)

Op mijn stukje van twee weken geleden kom ik terug om in te gaan op enkele reacties.

Ik stelde dat de dominee niet tot een angstig bezit mag worden omdat hij zich met een deugdelijk ja-woord aan de gemeente verbonden heeft en niet zomaar op kan stappen wanneer zijn gemeente daardoor ernstige schade zou oplopen.

Het zou daarom best zinvol zijn als beroepingscommissies zich tevoren tot de betreffende kerkeraden zouden wenden om te informeren of zij hem eventueel zouden laten gaan.

Een broeder uit een gemeente, op zoek naar een predikant, schreef mij: erg mooi, maar hoe concretiseer je dat?

En een broeder uit weer een andere zoekende gemeente gaf daar ongevraagd antwoord op door te vertellen dat in zijn gemeente de gewoonte bestaat, aan de kerkeraad van een

predikant waaraan men denkt, o.a. de vraag voor te leggen: hoe denkt u over de misbaarheid van uw dominee?

Dat vind ik een mooie vraag, waarin het ja-woord waarmee een predikant zich aan een gemeente heeft verbonden ernstig wordt genomen en waarin ook het apostolisch bevel wordt gehoorzaamd: ieder denke niet slechts aan zijn eigen belang.

„Er gaat een dominee voorbij”

Uit hetzelfde stukje moet ik iets rechtzetten.

Op goed geluk af vertelde ik hoe het gezegde „er gaat een dominee voorbij” kan zijn ontstaan. De dominee nadert een pratend gezelschap en er valt prompt een stilte omdat hij net het onderwerp van gesprek is.

Maar ik zat er gloeiend naast. Het is heel anders gegaan, naar mij van twee kanten werd verzekerd. Ik geef dat graag door. Een broeder uit Ede

vertelde dat in vissersplaatsen vaak de predikant belast was (en is) met de taak om het omkomen van een visser op zee, te gaan berichten aan de familie.

Vanuit de vissershuisjes zag men de dominee komen en dan viel er een angstige stilte: zou hij aanbellen of voorbij gaan naar een ander huis? Naar die angstige stilte verwijst de uitdrukking: er gaat een dominee voorbij.

En een broeder uit Kampen bevestigde dit door mij een knipsel toe te zenden uit het blad „Urkerland”, waarin een rijm stond afgedrukt. Er is storm geweest en een familie kijkt bezorgd in de richting van de pastorie: „en daar werd de deur geopend

Ds van Anken kwam daaraan Iedereen hield zich toen stil benieuwd, waar hij naar toe zou gaan.”

Daar hebt u dus diezelfde stilte uit het door mij geciteerde gezegde.

Weer een misverstand de wereld uit. Leuk hoor, zulke reacties.

Konklusie

Nu veel vroegere mogelijkheden tot overdracht van het geloof wegvallen, wordt de kerkdienst in relatief opzicht steeds belangrijker. Daarom is in onze tijd (evenals ten tijde van de Reformatie) hernieuwde bezinning op de wijze waarop de (héle) gemeente wordt aangesproken van groot belang. Voor die overdracht is de hele gemeente (samen!) verantwoordelijk en dus niet alleen van de voorganger. Ook het gezin heeft daarin nadrukkelijk een plaats. En God vult ónze middelen aan.

D. W. L. Milo, Nunspeet

H E N O C H

over de zondeval

Hoewel Henoeh overvloedige informatie geeft over de zondeval, zowel oorsprong als gevolgen, beginnen we met de schaarse Schriftgegevens. We kennen immers Genesis 3.

De slang was listiger dan al het gedierte des velds. Ze zei tot de vrouw: „heeft God gezegd, dat ge niet zult eten van de bomen in deze hof?” – De vrouw antwoordde: „van de vrucht der bomen van deze hof zullen wij eten” – „maar van de boom der kennis van goed en kwaad zullen we niet eten, opdat wij niet sterven”. – Toen zei de slang: „ge zult de dood niet sterven maar God weet, dat als ge van die boom eet, gij net als God kennis van goed en kwaad zult hebben”. – De vrouw zag de boom anders aan, wilde die kennis eigenlijk wel hebben; ze nam van zijn vrucht en at. Ze gaf er ook van aan haar man en die at ook. Meteen kwam de ongekende kennis: ze bemerkten dat ze naakt waren.....

Aldus vrij weergegeven de tekening van de eerste zondeval. Het trekt de aandacht, dat de „slang” – uit de Schrift weten we dat de slang een naam voor Satan, de duivel, Gods tegenspeler is – eerder in de zonde was gevallen dan de mensheid; en dat hij kans zag de mensheid in zijn zondeval te betrekken en daarmee het beeld van God te bederven. We kunnen ons geen duivelser opzet voorstellen.

Met voorbijgaan van de verleiding van Eva door Satan, beschrijft Henoeh meteen de massale zondeval, die op een later tijdstip plaats vindt. Hij schrijft dat een geordende hemelse legermacht be-

wust in de zonde stapte en de totale mensheid meetrok. In Genesis 6 vinden we dit verhaal, in enkele raadselachtige volzinnen. Toen de mensen zich vernieuwden, kregen ze aantrekkelijke dochters. Gods zonen (lees: een aantal engelen) zagen die jongedochters aan, vonden ze aantrekkelijk en..... namen zich haar „tot vrouwen”. Een gruwelijke vermenging dus van geestelijke wezens en vleeselijke mensen. Van die bastaardproducten staat dan ook geen enkel goed woord opgetekend: reuzen, geweldigen, mannen van naam; het was de Heere een gruwel, het smartte Hem aan zijn hart (Gen. 6:1-6). Het beeld Gods was mismaakt.

Hoewel de idee van deze tegennatuurlijke vermenging ook in de geesten der heidenvolken speelt, denk aan de halfgoden, willen de meeste theologen er niet aan. Die zien in Gods zonen gewone menselijke jongemannen. Maar dan ontbreekt de verklaring, waarom uit zulke natuurlijke en van God gewilde huwelijken beestmensen (tyrannen, zegt Henoeh) geboren zouden worden. Ook ontbreekt de verklaring waarom jongemannen „zonen Gods” en jongedochters „kinderen der mensen” genoemd zouden moeten worden. Van daag heet dat discriminatie.

Henoeh beschrijft die tegennatuurlijke vermenging met pijnlijke nauwkeurigheid, plaats en datum. Hij weet dat hier een massale zondeval openbaar wordt: ongehoorzame engelen slepen de mensheid in hun val mee. Luister maar.

„En het geschiedde dat, toen de mensenkinderen zich vernieuwden, knappe en aantrekkelijke dochters werden geboren. En (een aantal) engelen, kinderen des hemels, zagen en begeerden haar en zeiden tegen elkaar: „komaan, laten wij ons vrouwen kiezen uit de mensen en daar kinderen bij krijgen”. En Semjaza, hun leider, sprak: „ik vrees dat jullie het niet aandurft en dat ik straks alleen voor de gevolgen instaat”. Allen antwoordden: „we zullen ons met een eed verbinden” (een wederkerige vloek) „dit plan niet los te laten, maar uit te voeren”. Dat deden ze dan. Ze waren met tweehonderd en daalden in de dagen van Jered, Henoeh's vader, af naar de top van de berg Hermon, wiens naam hun onderlinge eed weergeeft. Dit zijn de namen van de leiders: Semjazzaz de leider, Arakiba, Rameël, Kokabiël, Tamiël, Ramiël, Danel, Ezeqeël, Baraqijal, Asaël, Armaros, Batarel, Ananel, Zaqiël, Samsapeël, Sarael, Turel, Jomjael, Sariël; dit zijn de hoofden van tien” (Henoeh 6 : 1-8).

Het valt op dat bijna alle gevallen engelen de naam El voeren. En voorts dat de naam Satan hier niet voorkomt. Ook dat we slechts 19 leiders aantreffen; een naam ontbreekt. Satan misschien?

Henoeh vervolgt zijn treurig verslag. „En allen namen zich vrouwen, naar hun lust, en ze gingen tot haar in en gaven zich met haar af. Ze leerden haar te bekoren en te verleiden, en wortels te zoeken en kruiden. En ze werden zwanger en baarden grote reuzen, met een hoogte van duizend ellen, die alle bezit van de mensen opaten. Toen de mensen ze niet langer konden voeden, keerden de reuzen zich tegen hen en verslonden mensen. En ze zondigden tegen vogels, dieren, reptielen en vissen, en vraten elkaars vlees en dronken mensenbloed. Toen schreeuwde de aarde om wraak over deze wetteloze schepsels” (7 : 1-6)... Over de lengte van duizend ellen zal niemand willen twisten, die begrepen heeft dat „duizend” in het O.T. andere betekenis(sen) kan hebben dan 10 x 100. En wat kruiden en wortels betreft: we kunnen denken aan de dudaim (vruchtbaarheidswortel, Gen. 30) en aan alruin (verdovend tovermiddel).

—o—

Met die gruwelijke vermenging was het natuurlijk nog niet afgelopen. „Azazel leerde de mens zwaarden, messen, schilden en kurassen te smeden; kortom metaal te bewerken; ook armbanden, ornamenten, het gebruik van antimoon, het verfraaien van de ogen, het gebruik van mooie stenen en alle schminktincturen. Toen kwam er steeds meer goddeloosheid. De mensen bedreven ontucht, ze verloren alle normen en werden volslagen corrupt. Semjaza leerde hun het toveren en snijden van wortels; Armaros het opheffen van een bezwering; Baraqijal onderwees astrologie, Kokabel de dierenriem, Ezeqeël de kennis van volken, Araqiël de tekenen van de aarde, Shamsiël de zonnevlekken en Sariël de omloop van de maan. En toen de mensen aan hun zonden ondergingen riepen ze, en hun kreet klom op tot de hemel” (8 : 1-4).

In het 9e hoofdstuk beschrijft Henoeh hoe de heilige engelen Michael, Uriël, Raphaël en Gabriël op deze aardse weteloosheid reageerden: ze brachten de klacht van de aarde aan de Allerhoogste over. „U ziet wat Azazel heeft aangericht: die op aarde louter ongerechtigheid heeft onderwezen en eeuwige geheimen onthuld, die alleen in de hemel thuishoren” (9 : 1-6). „En nu, zie, de zielen van de gedoden roepen hun aanklacht tot de hemelpoort” (: 10.) En ze vroegen de Allerhoogste, wat te doen.

Toen zond de Allerhoogste Uriël naar de zoon van Lamech en zei: „ga naar Noach en zeg hem in Mijn naam: „verberg u” en vertel hem van het naderend einde; dat de hele aarde zal worden vernietigd, dat er een zondvloed komt die alles wat leeft zal doen omkomen” (10 : 2, 3). En tot Raphaël zei de Heer: „bind Azazel aan handen en voeten en werp hem in de duisternis; maak een put

in de woestijn, in Dudaël, en werp hem daar in. En stapel stenen en rotsen over hem heen, bedek hem met duisternis en laat hem daar eeuwig zitten, zonder het licht te zien. Op de dag van het grote oordeel zal hij in het vuur geworpen worden" (10 : 4-6).

—o—

De eerste zondeval in het paradijs (Gen. 3) en de tweede (Gen. 6) zijn niet met elkaar in strijd. Ze kunnen twee tekeningen van dezelfde zaak worden geacht: gevallen engelen veroorzaken een gevallen mensheid. Al schijnen beide verhalen verschillend te zijn gedaat.

Toen het oordeel aan de gevallen engelen was aangezegd („geen vrede, geen vergeving”) sidderden ze van vrees en schaamte. Ze vroegen Henoch tussenbeide te treden bij God. Dit deed Henoch. Maar de Heer antwoordde: „Jullie behoorden de mensen tot steun te zijn – zal een mens nu voor jullie tussenbeide komen? Waarom hebt ge de hoge heilige hemel verlaten, en bij vrouwen gelegen, en u afgegeven met mensendochters, en gedaan als stervelingen en u reuzen als zonen gewonnen? En hoewel ge heilig, geestelijk, begiftigd met eeuwig leven waart, hebt ge u afgegeven met mensenbloed en u kinderen van vlees en bloed gewonnen, zoals de stervelingen doen. Want daartoe heb Ik hun vrouwen gegeven: dat ze kinderen zouden krijgen en het op aarde nooit aan mensen zou ontbreken. Maar jullie waart (vroeger) geestelijk, met eeuwig leven en onsterfelijk. Daarom heb Ik u geen vrouwen gegeven, want voor geestelijke wezens is de hemel een woonplaats. Maar nu zullen de reuzen, voortgekomen uit geest en vlees, *boze geesten* worden genoemd en ze zullen de aarde bewonen” (15 : 2-8). Denk aan Matth. 12 en Lucas 11.

De Allerhoogste gaf zijn getrouwe dienaren ook een boodschap van genade mee: „genees de aarde die door de engelen bedorven is, boodschap het herstel van de aarde. Zeg dat de mensen de ramp te boven zullen komen en dat niet alle mensenkinderen behoeven onder te gaan vanwege de geheimen, die de gevallen engelen aan hun bastaardkinderen hebben geleerd” (: 7). „en vernietig de geesten der goddelozen en der bastaarden, omdat deze de mensheid verdorven hebben. Vernietig alle kwaad van de aarde, en laat alle boze werk ophouden; en laat de plant van recht en waarheid opschieten als een zegen: de werken van gerechtigheid en waarheid zullen geplant worden in waarheid en vreugde voor eeuwig” (10 : 15, 16).

Correctie

In „Henoch de schrijver”, 23-9-88, staan enkele storende fouten. In de 3e alinea moet staan: „doch in zeer korte symbolische tekens”. Onderaan de 3e kolom moet staan: „Dit is geen stukje geschiedenis”. D.M.

J. Meulink, Enschede

De laatste vijand

De dood op een afstand

Indertijd heeft dr H. Algra in het Friesch Dagblad eens gewezen op het verschil in benadering tussen „de dood op een afstand” en de „dood dichtbij”. Via de media, krant, radio en t.v. worden we vrijwel dagelijks op ruwe wijze gekonfronteerd met de dood op een afstand. Regelmatig zien we gruwelijke beelden van verminkte en dode mensen. Verkeersongevallen met dodelijke afloop, het doden van mensen in oorlogen tussen de volken en in burgeroorlogen, mensen die van honger sterven enz. enz. Het zijn heel normale taferelen op de beeldbuis. Zelfs voor kleine kinderen is dit een heel gewone zaak geworden. De dood op een afstand raakt ons niet meer. Dit alles is bepaald niet goed voor de opvoeding van onze kinderen, maar ook volwassenen worden er in zeer ongunstige zin door beïnvloed.

De dood dichtbij

Heel anders staat het, zo merkte Algra terecht op, met de dood dichtbij. Deze is een randverschijnsel in onze samenleving geworden. De dood dichtbij wordt in onze dagelijkse samenleving juist zoveel mogelijk weggestopt. Dat was vroeger heel anders. De mensen stierven meestal in eigen huis, vaak omringd door familie en vrienden. Na het overlijden zag je overal tekenen van rouw. De gordijnen gingen dicht. Men was een tijdlang in donkere rouwkleren gekleed. De rouwstoet was op straat duidelijk zichtbaar. Het verkeer stopte eerbiedig als er een rouwstoet naderde. De dingen, die met sterven en dood te maken hebben worden zo goed mogelijk weggemoffeld.

In de laatste fase van hun leven vertoeven de meeste mensen in een ziekenhuis of verpleegtehuis. Vaak sterven ze zonder dat hun naaste familie er bij is. De overledene wordt keurig opgebaard bij een uitvaartvereniging. Het merendeel van de overledenen wordt nu gecremeerd. Dat gebeurt heel efficiënt, maar mag vooral niet te lang duren. Bij een begrafenis wordt men wel iets meer met de dood gekonfronteerd, maar ook daar tracht men de dood te camoufleren: Zo is het steeds meer gebruikelijk geworden de kist niet meer in tegenwoordigheid van de familie te laten zakken. Dat is, zo beweert men, te pijnlijk voor de nabestaanden.

In de advertenties lezen we niet, dat iemand is overleden, maar dat iemand is heengegaan. Dat klinkt veel neutraler. Maar is het wel goed om de dood zo weg te stoppen? Levenden moeten toch de moed hebben de dood serieus te verwerken. De wijze waarop nu met de

dood wordt omgegaan, heeft o.m. tot gevolg dat er steeds meer behoefte opkomt naar steunverlening bij de rouwverwerking. Wij mensen moeten, anders dan de dieren, bewust met de dood omgaan. De Chinezen kregen vroeger bij hun huwelijk al een doodkist, die dan op zolder werd gezet. Dat was nog niet zo vreemd.

Christelijk leven is ook eerlijk worstelen met de dood.

Omgaan met verdriet

Eenmaal krijgen we allen zelf met de dood te maken. „Het is de mens gezet eenmaal te sterven”. Hoe de dood is, dat weten wij niet. Wel ervaren we, dat het sterven vaak een langdurig en smartelijk proces is. Zowel lichamelijk als geestelijk gaat er dikwijls veel lijden aan vooraf.

Daar is in de eerste plaats het lijden van het lichaam, de ziekte, de benauwdheid, de ontluistering. Daar komt bij het afscheid moeten nemen van onze geliefden. Vooral als we jong zijn zitten we met ontelbare banden aan ons leven in deze wereld vast. Wel komt het voor dat zieke, later stervende mensen door dit proces losraken van het leven en van de geliefden, waarmee ze lang verbonden waren.

Voor de mensen, die met de stervende verwant zijn is dat afscheid vaak veel moeilijker. Ook als we vertrouwen, dat onze dierbaren in de Here ontslapen zijn, dan blijft voor de achtergeblevenen toch het verdriet van de scheiding.

Christelijk leven is meelijden met de stervenden, maar ook met de nabestaanden. Daarom moeten we ook voor zover mogelijk zorg dragen voor hen die achterbleven.

Maar we zijn zulke slechte troosters. Zo zeggen we nog al eens tegen de nabestaanden, dat ze flink moeten zijn en hun verdriet niet tonen. Maar is dat wel juist? Mogen we niet treuren, huilen en ons laten troosten? Ik denk aan Jezus van wie we lezen, dat Hij bij het graf van zijn vriend Lazarus weende. Er mag dan ook best plaats zijn voor emoties. Wanneer dan de begrafenis achter de rug is, dan blijft het verdriet, het pijnlijke gevoel, dat je iets voorgoed verloren hebt. De getroffen en getroffen worden van de dood naar het leven geleid worden. Zij, die door dat verdriet getroffen zijn, merken vaak tot hun schrik, dat ze geïsoleerd raken. Men weet niet goed hoe men zich tegenover de treurende gedragen moet. We weten helaas steeds minder van de dood en kunnen daarom ook niet goed troosten.

Van belang is al als we tenminste kunnen luisteren met geduld en met liefde. 325

De getroffene moet zijn emoties kwijt en alleen al door begrijpend te luisteren kan men troost bieden. En natuurlijk mogen en moeten wij als grote troost wijzen op de God en Vader van onze Here Jezus Christus, die ons troost in alle druk.

De laatste vijand

Christelijk sterven is mogen weten, dat de grootste vijand de dood is overwonnen. De laatste vijand, die door Christus ontroond wordt, zo lezen we in 1 Cor. 15, is de dood.

Maar laten we nooit vergeten, dat de dood onze *vijand* is. Dat is wat anders dan de dood beschouwen als niets meer en niets anders dan een natuurlijk proces, dat naar het einde leidt.

Zo spreekt het ongeloof over de dood en zegt er dan ook meteen bij, dat het dan ook afgelopen is.

Dichters hebben getracht de dood als een goede zaak voor te stellen. Men spreekt zelfs over de goede dood. Deze dwaze gedachte vindt u zelfs in gezang 400: „Lof zij U Heer om zuster dood, Halleluja...”

Maar de Schrift zegt: neen, de dood is de laatste vijand. Paulus noemt in datzelfde hoofdstuk de gestorvenen brs en zrs. „zij die ontslapen zijn”. Letterlijk staat er beginnen te slapen. De doden zijn zij, die gingen slapen, totdat zij wakker gemaakt zullen worden. Want de bazuin zal klinken en de doden zullen onvergankelijk opgewekt worden. De dood is verzwolgen in de overwinning.

Allerzielen

Waarom houden wij als kerken geen dodenherdenking?

Binnenkort is het 2 november. Sinds de 14e eeuw is het dan een r.k. feestdag. Allerzielen. Vroeger dacht men bij Allerzielen aan de zielen in het vagevuur wier bevrijdingsuur door het gebed moest worden vervroegd. In de Nieuwe Catechismus wordt er echter voor gepleit deze voorstelling los te laten en terugkerend tot de oudchristelijke soberheid de loutering te zien als behorend bij de dood. Dat gebed blijft nodig, omdat er bij de mens nog zoveel afkeer en onwil is overgebleven ook al sterft hij in genade.

Deze opvatting moeten wij afwijzen, daar de Schrift ons zegt, dat we na ons leven terstond bij Christus zullen zijn. Hoe dat is weet ik niet. Ik geloof ook niet, dat de Schrift ons dat mededeelt en dan moeten wij er ook maar niet over speculeren.

Zeker is echter, dat we direkt bij Christus mogen zijn na ons sterven. Christus heeft immers alles volbracht. Daarom houdt bij de dood de pelgrimsreis van de christenen op en is hij in zijn Vaderland aangekomen.

Bij de Reformatie is Allerzielen wel radikaal afgeschaft, maar toch wordt in de Lutherse kerk in Duitsland nog altijd

een dodenfeest gevierd. Bij de Hernhutters heeft men op Paasmorgen een dodenliturgie. In Zwitserland heeft men aan het eind van het kerkelijk jaar, in november, een dodenzondag.

Prof. dr. K. Schilder heeft in „Om Woord en Kerk” dl. 2blz. 16 e.v. erop gewezen, dat de gedachte van een opzettelijke dodenherdenking zuiver christelijk is. Hij bedoelt daarmee niet het gedenken van een bepaald familielid, maar het opzettelijk gedenken van onze doden. Dit is onze armoede, zo meent Schilder. Mogelijk hebben wij te weinig innigheid in onze liefde. Aan levenden denken is geen kunst, maar de doden herdenken dat is liefde. Zij kunnen ons niets teruggeven. Als wij dan toch tot hen komen, dan is dat liefde. Allereerst, als die liefde rust in de wetenschap, dat zij leven bij God, terwijl wij leven in God.

Dat betoog van prof. Schilder spreekt mij wel aan.

Zou het vooral in deze tijd, nu men tracht de dood zoveel mogelijk weg te moffelen, niet goed zijn dat de kerk eens opzettelijk op een bepaalde dag laat zien, dat wij leven vanuit de verwachting, dat Christus de Opstanding en het Leven is en dat zij, die in Hem geloven, zullen leven, ook als zij sterven.

Zij, die stierven, gingen ons voor, maar wij zijn toch één Gemeenschap.

Ontvangen boeken

„Gedeeld geld gedijt goed”

De uitgevers van de Alpha- en Omegareeks hebben de vaart er in. Het zesde nummer ligt voor me. Het is een brochure-met-vaart-er-in.

De ondertitel 'over de bijbelse opdracht om te delen' geeft de richting aan.

Delen – want we leven in overvloed. Delen ook – want er zijn zovelen, die niets of vrijwel niets hebben.

Hoe vinden we de weg om met onze overvloed te leven, verantwoord leven, hoe te delen met hen, die in armoede ten onder dreigen te gaan?

Daarover gaat 't in dit kleine boekje van 24 bladzijden en de vragen zijn in het bijzonder gericht tot de jongeren in onze kring. 'We vragen' zegt de schrijver 'Wat leert de Heilige Schrift over de Mammon, bekering, navolging van Christus, liefde, rentmeesterschap, verantwoordelijkheid voor de armen en zo voort?'

Hij begint een tekening te geven van de

KOLOFON

Redactie

Drs H. Algra
T. Hoekstra
Drs H. de Jong
Drs P. J. van Kampen
Mr. dr. J. Meulink
D. W. L. Milo
Ds K. Muller
Ds E. R. Postma
M. J. F. van der Wal

Adres van de redactie:

Ds K. Muller, Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen. Tel. 05130-20476.

Kerknieuws/Uit breder kring:

M. J. F. van der Wal, Brugakker 60-17,
3704 RA Zeist. Tel. 03404-61525.

Abonnementen en ledenadministratie:

Postbus 84, 3956 ZS Leersum. Tel.
03434-54288. Gironummer 404945 t.n.v.
Geref. Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging:

Aanmelding door overschrijving van min.
f25,- contributie.

Abonnementen:

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.

Abonnementsprijs:

(bij vooruitbetaling):
f52,- per jaar of f28,- per half jaar. Voor
studenten f42,- per jaar. Buitenland f74,-
per jaar of f99,- per luchtpost.

Advertentieprijs:

50 ct. per mm. Advertenties inzenden tot
dinsdagmorgen 10.00 uur.

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”, Nooitgedacht 3,
3701 AL Zeist. Tel. 03404-22452. Post-
bus 244, 3700 AE Zeist.

wereldsituatie, de kloof tussen rijke en arme landen, steeds groter wordend. We moeten daar niet aan wennen, maar die moet ons diep verontrusten als christenen, volgelingen van de Heer Jezus Christus. Zijn liefde moet zichtbaar worden in een wereld in nood. (1 Joh. 2 : 6), maar hoe?

Radicaal alle luxe opzij zetten, ascetisch leven, als rentmeester heel bewust zijn in het besteden van wat je hebt? De schrijver drukt ons met de neus op de Schrift en doet ons daar antwoorden zoeken. Niet in de hervorming van economische stelsels of monetaire systemen, nee, we blijven op onze eigen bescheiden plaats, door de HERE gegeven. En dan is er zoveel te delen: kerk, zending, stichtingen van barmhertigheid, vervolgde mede-christenen e.d. De HERE ziet graag dat we ook daarin bezig zijn met zijn opdracht-van-delen. Ds v.d. Brink geeft geen kant-en-klare oplossing maar helpt zoeken naar een verantwoorde weg van besteding. Dat is de waarde van deze brochure. Jammer is, dat de serie ietwat 'goed-

koop' is uitgevoerd, de bladspiegel is niet fraai, het typwerk wat gedrongen. Bestellingen kunnen worden gericht aan C. en J. J. van Baardewijk te Wezep. De kosten zijn f3,75 per ex., te voldoen via gironummer 83.45.86 t.n.v. N.M.Bank te wezep en t.g.v. rekening 69.20.60.316.

M. de Jonge

Kerknieuws

Ned. Geref. Kerk van Langeslag

Het scribaat der kerk berust bij: A. v. d. Vegt, Rozeboom 25, 8141 WN Heino.

Ned. Geref. Kerk van Rotterdam-Overschie

Het adres van ds G. de Lange luidt: Adrianalaan 162, 3053 MG Rotterdam, tel. 010-4225009.

Met volledige instemming van de kerk van Alphen a/d Rijn zal haar predikant, ds M. Janssens, voor een gedeelte van zijn tijd hulpdiensten verrichten in de gemeente van Rotterdam-Overschie. Het adres van ds Janssens luidt: Weegbreestraat 35, 2403 VP Alphen a/d Rijn, tel. 01720-30558.

Regio Alkmaar - Zaandam

Uit het kort verslag van de regionale vergadering in de regio Alkmaar-Zaandam, van 13 oktober 1988 citeren wij het volgende:

De kerk van Zaanstreek-Centrum uit haar ongenoegen over de wijze, waarop de zaak van de vrouw in het diakenambt is afgehandeld. Er zijn voorstellen behandeld die niet de kerkeraden gepasseerd zijn. Ds Koers licht een en ander toe.

Regio Kampen

Uit het kort verslag van de vergadering der Regio Kampen van 6 oktober 1988 citeren wij het volgende:

Br. J. Kloosterman te Emmeloord verzoekt verlenging van zijn preekconsent. Tengevolge van de opdracht van de voorjaarsvergadering der regio is er een rapport van ds J. Stuy te Kampen ter tafel betreffende het verlengen van het preekconsent voor een langere tijd dan 1 jaar.

Na uitvoerige discussie over deze zaak stelt praeses voor de verlenging te verlenen voor de tijd van 1 jaar. De vergadering gaat hiermede accoord.

Verder wordt besloten dat voor de begeleiding inzake zijn preken één der Regio kerken zich jaarlijks beschikbaar stelt, naast de kerk van Emmeloord. De kerk van Almere stelt zich beschikbaar voor het jaar 1989.

Hoe kan de wetenschap menselijk zijn?

Oratie H. G. Geertsema bijzonder hoogleraar aan de Rijksuniversiteit te Utrecht.

Op donderdag 3 november 1988 hoopt Prof. Dr. H. G. Geertsema zijn ambt van bijzonder hoogleraar in de reformatorische wijsbegeerte aan de Rijksuniversiteit te Utrecht te aanvaarden met het houden van een oratie. De leerstoel reformatorische wijsbegeerte is in 1947 ingesteld. Achtereenvolgens hebben Prof. S. U. Zuidema (1948-1955), prof. K. J. Popma (1955-1973) en Prof. J. D. Dengerink (1974-1986) het ambt van bijzonder hoogleraar op deze plaats vervuld. De Heer Geertsema is benoemd tot bijzonder hoogleraar door de Stichting voor Reformatorische Wijsbegeerte.

Doel van de leerstoelen is om met belangstellenden na te denken over de religieuze achtergrond van allerlei ontwikkelingen in wetenschap en maatschappij. Bovendien wordt het bijbelse grondmotief van schepping/zondeval/verlossing nadrukkelijk onder de aandacht gebracht. Wat betekent dit grondmotief voor de filosofie en de wetenschapsbeoefening in het algemeen? Ook de andere activiteiten die vanuit het Centrum voor Reformatorische Wijsbegeerte ontplooid worden hebben dezelfde doelstelling. Op het moment zijn er leerstoelen in Groningen en Utrecht (H. G. Geertsema), Delft, Eindhoven en Wageningen (E. Schuurman), Leiden (S. Griffioen) en Rotterdam (B. Kee).

Personalia

Henk Geertsema werd geboren in 1940 te Dwingeloo. Hij sloot in 1964 zijn predikantsopleiding af aan de Theologische Hogeschool in Kampen van de (vrijgemaakt) Gereformeerde Kerken in Nederland. Daarna volgde hij een academische studie in de wijsbegeerte en promoveerde in 1980 aan de Vrije Universiteit te Amsterdam tot doktor in de Wijsbegeerte op het proefschrift *Van boven naar voren, wijsgerige problemen en achtergronden van het theologische denken over geschiedenis bij Jürgen Moltmann*. Promotor was Prof. Dr. J. van der Hoeven.

Vanaf 1965 is de heer Geertsema in dienst van de Centrale Interfakulteit van de VU, sinds 1981 als wetenschappelijk hoofdmedewerker voor geschiedenis van de moderne filosofie. Van 1970 tot 1977 doceerde hij reformatorische wijsbegeerte in Leiden. Op 1 september 1984 werd hij benoemd tot bijzonder hoogleraar in de reformatorische wijsbegeerte aan de Rijksuniversiteit te Groningen. Per 1 september 1987 werd de Heer Geertsema bovendien benoemd door de Stichting Het Vrije Universiteitsfonds tot bijzonder hoogleraar op de Dooyeweerd-leerstoel. Doel van deze leerstoel is onder-

wijs in het wijsgerig denken van Herman Dooyeweerd en de betekenis ervan voor hedendaagse wijsgerige discussies. Deze leerstoel is gevestigd bij de Centrale Interfakulteit van de Vrije Universiteit te Amsterdam.

De kolleges reformatorische wijsbegeerte van Prof. Geertsema zijn toegankelijk voor iedere belangstellende. Waar: Rijksuniversiteit Utrecht, Transitorium 2, zaal 201. (de Uithof) Wanneer: Wekelijks op dinsdag van 16.15-18.00 uur.

Waarover: 1988: *De geschiedenis van de filosofie als achtergrond van het hedendaagse denken*. De moderne tijd is sterk bepaald geweest door het geloof, dat het kritische denken in wetenschap en filosofie algemeengeldige waarheid en een betere wereld binnen het bereik van de mens zou brengen. De huidige invloed van wat wel het Post-modernisme wordt genoemd, maakt duidelijk, dat dit geloof op zijn minst in een diepe crisis verkeert.

De bedoeling van het college is vanuit de geschiedenis van de filosofie te laten zien, hoe de nu aangevochten opvatting tot ontwikkeling is gekomen.

Rectificatie gironummer Centr. Diakonale Conferentie 1988

In de uitnodiging van de conferentie van 5 november a.s. zoals vermeld in het nummer van 21 oktober is een onjuist giro-nummer vermeld.

Dit nummer moet luiden: 2827366.

Uit breder kring

Ontmoetingsdag BMZG 12 november 1988

Op zaterdag 12 november zal de volgende ontmoetingsdag van de BMZG worden gehouden, onder het thema: „Wat wil God van ons?” De zendingsechtparen Dirk en Nel Frans en dr Tjerk en Corry Nap hopen dit belangwekkende thema in te leiden. Het heeft vooral betrekking op wat God aan ons mensen heeft toevertrouwd, maar ook de vraag naar Zijn leiding in ons leven.

's Middags zullen de zendingswerkers mw Ali Bulten en Margreet en Wim Korstanje verslag doen van hun werk. Tegelijk zullen er zeer waarschijnlijk ook deze dag weer nieuwe zendingswerkers worden uitgezonden.

De plaats van samenkomst is de Reformatorische Bijbelschool, Krakelingweg 10 te Zeist en de bijeenkomst duurt van 10.00-15.30 uur.

Er zal opvang en een programma voor kinderen zijn vanaf de leeftijd van 4 jaar. Tevens is er een boekentafel aanwezig.

Wanneer u vervoer vanaf het station op prijs stelt, verzoeken we u contact op te nemen met de staf: tel. 03404-13741.

„Zie de ogen des HEEREN zijn op wie Hem vrezen,
.....Onze ziel verwacht de HEERE.....
.....Uw gerechtigheid, HEERE, zij over ons,
gelijk wij op U hopen”.

Psalm 33 : 18-22

Het is op 7 november al weer 25 jaar geleden, dat in de Kerkdienst ter gelegenheid van ons huwelijk ons dit woord werd meegegeven.

Terugkijkend zeggen we, dat de HEERE voor ons heeft gezorgd, ook als wij Hem wel eens wat verder weg dachten.

Met kinderen en kleinkind Heleen en Ronald
 Elise en Bob, Floor
 Gerard
 Debora
 Hein

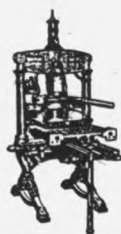
hopen wij onze familie en een aantal kennissen en vrienden van vroeger en nu ter gelegenheid hiervan te ontmoeten.
Tijd en plaats vindt u links onder.

Heel graag tot ziens.

Zaterdag 5 november 1988 Oktober 1988
18.00 - 20.00 uur Ridder van Montfoortlaan 12
 2391 BZ Hazerswoude-Dorp

Burgerhal J. H. Bosman
Markt 1 H. Bosman-van Rietschoten
2801 JG Gouda

BIJ GEBOORTE- EN HUWELIJKSKAARTEN
ONTVANGT U EEN AARDIGE ATTENTIE.

drukkers sinds 1901

Drukkerij „Steenbergen”

Nooitgedacht 3 - 3701 AL Zeist - Tel. 03404-22452
Gevestigd sinds 1901

Boeken, Periodieken en
Handelsdrukwerk

„Het recht om te wonen” in brochure-vorm verkrijgbaar

De causerie, die de heer C. Huizinga te Heerenveen op 28 maart 1987 tijdens de jaarvergadering van de persvereniging heeft uitgesproken, is in brochure-vorm verschenen.

De brochure „Het recht om te wonen (over de identiteit en de toekomst van onze kerken) kan worden verkregen door een bedrag, groot f5,-, over te maken op postrekening 404945 t.n.v. de Gereformeerde Persvereniging „Opbouw” te Leersum.

Voorts zijn bij de persvereniging voorradig:

„Jeremia” bijbelstudie van ds M. R. van de Berg f10,-
„Antroposofie” van drs P. J. van Kampen f3,50

De plaats van de vrouw in de gemeente van
dr D. Holwerda, ds G. Janssen, Rev. Don. A. Coding en
drs H. de Jong

f4,50

Exclusief porti

Met overtuiging

Het NEDERLANDS
DAGBLAD is een unieke krant,
met een boodschap die zich
uitstrekt tot alle facetten van het
leven.

De inhoud van het ND wordt
gekleurd door de Bijbel, als
richtsnoer voor het dagelijks
leven. Daarom heeft het ND ook
een boodschap voor u, voor jou.
Een boodschap met overtuiging.

Wilt u daar meer van weten?
Vul dan de bon in.

☐ Voor een speciale prijs neem ik een proefabonnement op het Nederlands Dagblad.
Ik krijg de krant dan vier weken lang voor maar f 11,50.

☐ Ik neem een abonnement op het Nederlands Dagblad en betaal
☐ per kwartaal f 72,-
☐ per jaar f 282,45

Wacht met betalen tot na ontvangst van onze acceptgiro.

Naam:

Straat:

Postcode:

Woonplaats:

Telefoon:

Deze bon in open, ongefrankeerde enveloppe zenden naar:
Nederlands Dagblad, Antwoordnummer 1004, 3770 VB Barneveld.
U kunt ook bellen: 03420-90041, Afd. Abonneeservice.

OB

Nederlands Dagblad
Gereformeerd gezinsblad